

Az archiváló szoftverek közül a legnépszerűbb a DSpace projektben használatos programcsomag, amelyet nyolc amerikai egyetem tesztl. A Mellon Alapítvány támogatásával zajlik a Dublin Core szabványnak megfelelő metaadatok létrehozása és testreszabása. A Glasgow-i archívum az ingyenes Eprints szoftver 2.1.1-es verzióját használja. A Cornell és a Virginia Egyetem FEDORA projektjé-

nek keretében szintén folyamatban vannak fejlesztések. A Grokker szoftvert pedig a nagy szöveges dokumentumgyűjtemények tartalmának vizuális megjelenítésére alkalmazzák, jelenleg a Stanford Egyetem Könyvtára használja.

(Hegyközi Ilona)

Lásd még 29

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

04/092

DASHKIN, Michael: Electronic writing: defining a core competency = Inf. Outlook. 7.vol. 2003. 9.no. 34-37.p. Bibliogr.

Elektronikus publikálás. Milyen alapvető készségekre van szükségük a könyvtáros szerzőknek?

Elektronikus dokumentum; Szerkesztés -tudományos kiadványoké; Tanterv, óraterv

Ma már mindenki, aki a számítógép-hálózatot használja, bizonyos fokig szerzőnek tekinthető, egyre több szolgáltatás valósul meg írásban. A könyvtárosok sokféle oktatási és tájékoztatási tevékenységet végeznek írásban: digitális referenz-szolgálatot nyújtanak, információkat elemeznek és továbbítanak a weben, közreadják a gyakran feltett kérdéseket, a használói felmérések eredményeit, hírt adnak újdonságokról, weboldalakat szerkesztenek, szerződéseket gondoznak stb. Ezt a fajta kommunikációt a lazább beszélt és a szabályozottabb írott kommunikáció egyesítése, de mindenképpen a tö-

morségre és a világos stílusra való törekvés jellemzi. A virtuális könyvtárak felé tartva a kommunikációnak írásos nyoma marad, a könyvtáros munkájának terméke kézzel fogható formában jelenik meg.

A könyvtárosképzés tanterveiben az ezzel kapcsolatos követelmények még nem szerepelnek, bár a legtöbb tárgy tanulása során kell írásos dolgozatokat készíteni. Az írásos kommunikáció gyakorlatára nézve nincsenek irányelvek, az egyes személyek vagy intézmények maguk alakítják ki gyakorlatukat. Ha sikerülne újabb, célirányos kurzusokat beiktatni, azok tárgya a következő legyen: az írott kommunikáció fontossága az elektronikus környezetben; a gyakorlati íráskészség fejlesztése; az internet és a számítógép hatása a kommunikációra (stílus, etikett, terjedelem); az elektronikus írástudás átadása a használóknak és a könyvtáros kollégáknak; publikálás hipertextben; multimédia a könyvtárban.

(Hegyközi Ilona)

A folyóiratkiadás megérett a változásra

Folyóiratkiadás; Publikálás -tudományos kiadványoké

A tudományosfolyóirat-kiadás válságát éli. Hihetetlen magasságba szöktek az árak: az ún. STM-folyóiratok esetében az áremelkedés az elmúlt tíz évben elérte a 200%-ot, komoly gondot okozva a felsőoktatási könyvtáraknak. Azt hittük volna, az elektronikus kiadványok megjelenése csökkenti majd a kiadás költségeit, de nem ez történt: a könyvtárak nagyobb elektronikusfolyóirat-csomagok közül választhatnak (mint amilyen pl. az Elsevier ScienceDirect), amelyek magas árak mellett egyedi folyóiratok előfizetését is megnehezítik. A kereskedelmi kiadók – szerzőnk szerint – ez idáig fontos szerepet játszottak a tudományos folyóiratok kiadásában, de az elektronikus formátum megjelenésével szerepük már nem olyan fontos, hiszen az internet révén a kiadás és terjesztés új módszerei, lehetőségei jelentek meg, s ezáltal nonprofit szervezetek is képesek már folyóiratok közreadására.

Új kiadói szervezetek létesültek, melyek egyike a *Public Library of Science* (PLoS, www.publiclibraryofscience.org). A PLoS 2003 őszén már egy biológiai és egy orvosi on-line folyóiratot fog kiadni, amely mindenki számára hozzáférhető lesz. A működés (tetemes) költségeit egy alapítvány biztosítja, elnöke pedig a Nobel-díjas Harold E. Varmus lesz. A közlemények szerzői – vagy intézményük – fizetnek a publikálásért, cikkenként kb. 1500 dollárt. Ezek a folyóiratok azonban csak akkor lesznek sikeresek, ha a vezető tudósok is megjelennek benne, és legalább olyan tekintélyre tesznek szert, mint az eddigiek.

A természettudományok művelői számára kíván elektronikus folyóiratokat közreadni a *BioMed Central* nevű független kiadó (www.biomedcentral.com), amelynek igazgatótanácsában kiváló természettudósok foglalnak helyet. Jelenleg ötvenhét ingyenes elérésű folyóiratot gondoznak a biológia és az orvostudomány területén. Valamennyi cikket lektorálják, és a lektori vélemény is publikálásra kerül a weben. (A szerzők cikkenként 500 dollárt fizetnek.) A megjelentetett tudományos közleményeket azonnal archiválják a *PubMed Central*-ban, amely az Egyesült Államok Nemzeti Orvostudományi Könyvtára (National Library of Medicine) Biotechnológiai Információs Központjának az irányításával tevékenykedik; a *PubMed Central* a BioMed Central folyóiratain kívül további ötvenhez biztosít szabad hozzáférést (www.pubmedcentral.nih.gov). (A kiadók önkéntesen ajánlják fel folyóirataikat.)

A Tudományos Publikálás és Felsőoktatási Források Koalíciója (Scholarly Publishing and Academic Resources Coalition, SPARC), amelynek pillanatnyilag több mint 200 tagja van, azokat az egyetemet, tudományos könyvtárakat és más intézményeket fogja össze, amelyek a szabad hozzáférésű tudományos folyóiratok kifejlesztésében és megőrzésében érdekeltek. A SPARC programjai és tanácsadó szolgáltatásai a hagyományos folyóiratok ellenében kínálnak alternatívát, és a nonprofit szektornak a tudományos eredmények közzétételében való részvételét kívánják növelni (www.arl.org/sparc).

A szabad hozzáférésű folyóiratok térnyerése lassan megy végbe, hiszen egyes tudósok az eddig megszokott folyóiratokban adják közre kutatási eredményeiket, míg mások azt hiszik, az új nonprofit folyóiratokban elmarad a lektorálás, illetve sokak számára az egyetemi előmenetel a tekintélyes lapokban publikált közlemények számától függ.

A kereskedelmi kiadók sem nézik tétlenül a fejleményeket: kampányuk azt próbálja elhíttetni a közvéleménnyel, hogy ők a felsőoktatásnak inkább szövetségesei, semmint ellenfelei – a folyóiratok drágulásáról persze egy szó sem esik.

(Murányi Lajos)

Az ismertetett cikkek forrásai:

- Acq.Lib. – The Acquisitions Librarian (US)
 Alexandria – Alexandria (GB)
 Am.Lib. – American Libraries (Am.Lib.)
 Aust.Lib.J. – Australian Library Journal (AU)
 Bibliografía – Bibliografía (RU)
 Biblioteka – Biblioteka (RU)
 Bibliotekarz – Bibliotekarz (PL)
 Bibliotheksdienst – Bibliotheksdienst (DE)
 Boll.AIB – Bolletino – Associazione Italiana Biblioteche (IT)
 Bottom Line – The Bottom Line (US)
 BuB – BuB Forum für Bibliothek und Information (DE)
 Bull.Bibl.Fr. – Bulletin des Bibliothèques de France (FR)
 Cape Lib. – Cape Librarian (ZA)
 Cat.Classif.Q. – Cataloging and Classification Quarterly (US)
 Coll.Res.Lib. News – College and Research Libraries News (US)
 Educ.Inf. – Education for Information (I)
 El.Lib. – Electronic Libraries (I)
 Inf. Outlook – Information Outlook (US)
 Inf.Technol.Lib. – Information Technology and Libraries (US)
 Interlend.Doc.Supply – Interlending and Document Supply (GB)
 J.Doc. – Journal of Documentation (GB)
 J.Lib.ariansh.Inf.Sci. – Journal of Librarianship and Information Science (GB)
 Knji nica – Knji nica (SI)
 Lib. Hi Tech. – Library Hi Tech. (US)
 Lib.J. – Library Journal (US)
 Lib. Q. – Library Quarterly (US)
 Libri – Libri (I)
 Naučn.-Teh.Inf. – Naučno-Tehnička Informaciá (RU)
 Naučn.Teh.Bibl. – Naučnye i Tehničeskie Biblioteki (RU)
 Online Inf.Rev. – Online Information Review (I)
 Poradnik Bibl. – Poradnik Bibliotekarza (PL)
 Program – Program (GB)
 Public Lib. Q. – Public Library Quarterly (US)
 Rev.Esp.Doc.Cient. – Revista Española de Documentación Científica (ES)
 Sch.Lib. – School Librarian (GB)
 Sci.Technol.Lib. – Science and Technology Libraries (US)
 Ser.Lib. – Serials Librarian (US)
 Signum – Signum (FI)
 Tech.Serv.Q. – Technical Services Quarterly (US)